

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ У МОДЕРНОМУ ВИМІРІ

У галицькій літературній панoramі міжвоєнного часу Степан Левинський – постать особлива, дуже цікава, певною мірою навіть унікальна. Син відомого львівського будівничого Івана Левинського, дипломат, економіст, політик, сходознавець. Мандрівник східними країнами. Тонкий лірик і філософ. За своє недовге життя опублікував кілька книг – різних за тематикою і жанром. Імпонують навіть не так розкішні екзотичні картини та інтригуючі сюжети його писань, як незвичайний, несподіваний контраст яскравого тла і стишеного, ніби умисне уповільненого темпу розповіді, особливої стилістики – прецизійної, відшліфованої чи, як казали у той час, «випеченої», а водночас – майже аскетичної і відстороненої.

Один із критиків прози Левинського писав, що епітет «елегантний» у нього повторюється дуже часто, аж до якоїсь нав'язливості, і що таке разить і відштовхує читача¹. Тут зауважу, що читаючи медитативні вишукані тексти Левинського, я цієї монотонності і нав'язливості не відчула. Можливо, із відстані часу вони звучать і сприймаються інакше. Але, повертаючись до поняття елегантності, можна стверджувати, що воно було визначальним не лише для естетики Левинського, але й для його світогляду. Для письменника «елегантність» – це глибинне розуміння високої культури й здобутків цивілізації та гармонійне втілення їх у сучасні форми і контексти; це стиль – ще один ключовий термін для характеристики цієї постаті; це також певна дискретна дистанція від емоційних надмірностей і яскравості; наявність того, що тоді у суспільстві визначали як «кляса», тобто певної елітарності, аристократичності. Степан Левинський названі естетичні критерії застосовував як до людей, так і до явищ, речей, споруд чи навіть міст, остерігаючись буквральності та категоричності. Як говорить Василь Габор,

У мене склалося таке відчуття, що Левинський – людина, яка прагне досконалості. Досконалості знання, пізнати

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ У МОДЕРНОМУ ВИМІРІ

естетику, вивчити філософію. Рафінований естет, який не проминав жодної деталі, кожну описував...².

Намагаюся відтворити в уяві силуетку Левинського, зібрану з коротких фраз та самооцінок, кинутих мимохіть ним самим, його друзями та знайомими. Зазвичай у береті і з люлькою – за модою тодішніх львівських «парижан» (Павло Ковжун, Святослав Гординський, Микола Бутович та ін.). Із м'яким гумором і тонкою іронією, яка не переростала ні у насмішкватість, ні у сарказм. Незважаючи на цю іронічну насмішкватість, писав есеї, сповнені тонкого ліризму. Педант із аналітичним складом розуму, послідовний, уважний та спостережливий. Із дуже тонким відчуттям стилю. Рафінований естет, поціновувач краси у всіх її проявах: від краси будівель до пейзажів і до краси людського тіла. Багатою у консервативній Галичині шокувала еротична тематика публікацій Левинського, але для нього вона була дуже органічна.

Степан Левинський часто зізнавався, що не любить і загалом погано витримує холод. Тягнувся до сонця і тепла, до сухого теплого клімату. Звідси його майже настирливі постійні згадки про погоду й клімат (від Далекого Сходу та Китаю – до Парижа, Відня і Львова). В есеї «Карнавал» Левинський виразно акцентує на своїй нехоті до понурої холодної львівської зими і тузі за сонцем, що *«так неввічливе до нас»*³. Можливо, це було пов'язане з його хворобою. Ольга Ворожбит, подаючи біографію Степана Левинського у часописі «Тиждень», наводить інформацію, що «під час Першої світової війни він перебував на військовій службі, яка підірвала його здоров'я»⁴. Перебуваючи в Україні, часто їздив на лікування у Ворохту (до речі, санаторій доктора Франца Міхаліка (Franciszka Michalika) у Ворохті споруджувала фірма його батька Івана Левинського, тож ця місцевість і її лікувальні властивості були знайомі родині Левинських. Хоча навряд чи Степан Левинський зупинявся саме там, адже скаржився в листах Михайлові Рудницькому на постійний брак коштів)⁵.

Судячи зі згадок про нього у львівській пресовій хроніці, приїжджаючи до Львова, Левинський брав активну участь у його товариському житті і був своїм серед львівської богеми. Охоче листувався з багатьма львів'янами і не тільки. Досі опубліковане частково лише його листування з митрополитом Шептицьким⁶, а

також фрагмент листа до Бориса Ольхівського. Проте відомо про його листи до Павла Ковжуна, Святослава Гординського, Михайла Рудницького, Ілька Борщака, Івана Світа, Софії Яблонської та багатьох інших. Тож можна зробити висновок, що був доволі товариським. Проте про його особисте та сімейне життя майже нічого не відомо. У дописі Ворожбит є згадки, що С. Левинський рано втратив батьків: маму – коли йому виповнилось 19, батька – через 3 роки. *«Після всіх випробувань, а надто по смерті свого батька, Степан врешті покинув рідне місто і виїхав до Парижа»*⁷.

Був одружений. Про його сім'ю майже нічого не відомо. Андрій Беницький подає інформацію, яку знайшов у оцифрованому звіті Івана Гриньоха з архівів ЦРУ про операцію «Беладонна», де вказано, що дружиною Степана Левинського була кузина Юрія Лопатинського (псевдо «Калина») – підполковника УПА, одного із командирів легіону «Нахтігаль»⁸.

Вже згадуваний фрагмент листа Левинського до Ольхівського у Варшаву стосується виховання його сина (тож, мабуть, сім'я Левинського мешкала якийсь час у Варшаві):

Мій син саме тепер в такому віці, коли характер людини встановлюється на все життя. Я був би Вам вдячний, якби Ви впливали на нього у напрямі національного освідомлення. Чи б Ви не були ласкаві повести його на всі українські імпрези, що їх без сумніву у Варшаві не бракує? Якби пак познайомити його з дітьми українцями менш-більш у тому віці? Найкраще зробити це неспішно, приміром при нагоді мого приїзду⁹.

Ключем до розуміння світогляду й естетики Левинського є його ставлення до Франції та до французької культури. Він довгі роки навчався у Франції і Бельгії, і власне Париж дав йому знання японської та китайської мов і відкрив Схід. У коротенькому інтерв'ю часопису «Назустріч» із нагоди присудження йому літературної премії ТОПЖ¹⁰ Левинський говорив:

В першій мірі завдячую багато французькій культурі і кількالیтньому побуту в Парижі. Вважаю, що французька література є дуже доброю школою для молодого письменника,

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ У МОДЕРНОМУ ВИМІРІ

що в ній з'єднані два... протилежні елементи: з одного боку, досконалість форми клясиків, з другого – вічний контакт з актуальністю¹¹.

Мабуть одним із найвиразніших документів впливу французької культури і безпосередньо на Левинського, і взагалі на галичан, які там побували, можна назвати його відчит для Української Студентської Громади у Парижі «Дещо про зрозуміння Франції». Текст відчиту згодом було опубліковано в часописі «Діло»¹². Пояснюючи своє розуміння ролі і масштабу впливу Франції на культуру світу, Левинський формулює це так:

Не хочу теж іти далеко вглиб і вишир аналізу французької сучасности, освітлюючи всю складну геометрію французької культури, де вертикальні лінії минулого зустрічаються з горизонтальними площинами сучасних європейських і світових впливів¹³.

Серед рис і властивостей французької культури, які йому імпонують найбільше та викликають пошану, Левинський виокремлює:

- інформаційну еластичність, відкритість на нове (він каже: «рухливість, всесторонність»);
- раціональність і аналітичний спосіб мислення;
- традицію впорядкованої думки, лаконічності мови, схильність до емпіричної філософії;
- вроджену критичність, імунітет на примус та будь-які догми.

Одним із основних понять французької культури для нього є поняття «sagesse» або «bon sens». У буквальному значенні це означає «життєва мудрість», «здоровий глузд». Або, як формулює це поняття Левинський, – «життєва рівновага»:

Це є та спокійна й зрівноважена оцінка кожної ситуації і кожного питання, все одно чи ставить його до нас життя одиниці, чи загалу... У системі західно-європейської думки, суспільної, політичної чи навіть естетичної, все має своє доволі точно означене місце, все стоїть помежи двома величинами як цифра у математичній прогресії, як одно колісце ланцюга суспільного життя на світі, що кожне є тільки

наслідком і продовженням попереднього і причиною наступаючого¹⁴.

Про французьку «sagesse» свого часу згадував також іще один із українських «парижан» Василь Панейко, характеризуючи творчість Михайла Рудницького і впливи на нього французької культури. У рецензії на збірку прози Рудницького «Нагоди й пригоди» (1928) Панейко пише про спосіб життєвої філософії й оцінювання речей, властивий французькій Sagesse – *«буденній, щоденній, самозрозумілій, безпретенсійній роздумі над розумним і практичним веденням життя... Більшість наших проблем буває через те, що ми не вміємо приймати дійсність такою, яка вона є. По-французьки це називається sagesse de l'assieil. Assieil – це щось більше, ніж просто прийняття, це слово виражає позитивне, охоче прийняття»*¹⁵. Мабуть, це поняття, а також питання відмінностей українського та французького національних характерів були популярними в середовищі українців у Франції.

На думку Левинського, українському суспільству, схильному до емоційних оцінок та *«хаосу славянсько-орієнтальної містики»*, а не до раціональних рішень, така школа рівноваги була б дуже корисною:

Думаю про цю систему пізнання світа, логічну і індуктивну, що народилася в античній Греції, перейняв її Рим, а всю її спадщину перебрала в першій мірі Франція. Вся ця греко-латинська традиція, на жаль, нас оминула, а разом з нею вся філософічна і раціоналістична думка західної Європи... Чи не відписати нам частини цього довгу на рахунок браку франко-латинської традиції? Цієї традиції, що... давала впорядкований на підставі якоїсь системи світ божий і людський, що виховувала покоління за поколінням у пошані до ріжного суспільного ладу і нарешті у своїй консеквенції дала мережу незалежних, свідомих своїх цілей народів?¹⁶.

Сучасному читачеві може видатися дещо дивним і незрозумілим ставлення Левинського до французької культури. Це не просто інтерес чи пошана. Це – якийсь безмежний пієтет і навіть якоюсь мірою визнання вищості французької культури стосовно інших

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ У МОДЕРНОМУ ВИМІРІ

національних культур. Така позиція Левинського та й інших «парижан»¹⁷ гостро і неприємно вражала деяких їхніх сучасників. Для нас же такий беззастережний пієтет є цікавим документом тієї епохи. Хочу зауважити, що в розумінні Левинського цей пієтет ніяк не впливав на його український патріотизм. Навпаки – для нього вивчення і засвоєння здобутків французької культури – це був спосіб інтеграції української культури в європейський контекст.

Ту ж ідею приблизно тоді ж пропагував Рудницький, який скаржився, що задихається у малодинамічній, замкненій, віддаленій від європейського контексту атмосфері української Галичини. Але висловлював свої міркування куди різкіше і категоричніше, ніж Левинський, який за вдачею і своїми фаховими навиками (адже працював на дипломатичному поприщі) був стриманим та делікатним, тож висловлювався завжди дуже дискретно, обережно і зважено. Львівські «парижани» гостро відчували провінційність українського Львова, на надто виразному контрасті з культурним багатством, різноманітністю і масштабами паризького життя.

Яскравою ілюстрацією цього відчуття може слугувати іронічне есе Левинського «De la Paix», опубліковане в часописі «Назустріч» у рубриці «Крапки над І»¹⁸, де редакція містила свої іронічні і часами доволі в'їдливі рефлексії над культурними реаліями тогочасного Львова. Есе С. Левинського смутно й трохи насмішувато змальовує атмосферу однойменної кав'ярні в Парижі та у Львові. Контраст паризького елегантного богемного середовища і львівського – різношерстного й бідного – особливо гостро акцентує на провінційності львівських богемних претензій на паризький стиль життя.

Для мене розвідка «Дещо про зрозуміння Франції» цікава насамперед навіть не тим, що містить детальну характеристику французької культури, а тим, що вона характеризує її автора: її можна вважати відображенням світогляду Левинського, його культурних орієнтирів, ідеалів і переконань, способу мислення та розуміння речей. Це дуже своєрідна культурологічна панорама зі специфічним ракурсом: із позиції наче й чужинця, але зсередини французької культури, яка цьому чужинцеві далеко не чужа. У всякому разі Левинського можна назвати амбасадором французької культури і у Львові, і на Сході. Адже недаремно книгу своїх мандрів Сходом він назвав «Схід і Захід»: тут «Заходом» найдоречніше вважати саме західну Європу, і ще вужче – Париж.

СОФІЯ КОГУТ

За своє недовге життя Левинський опублікував кілька книг – різних за тематикою та жанром. Дві з них – подорожні нариси¹⁹, і один томик еротичної пригодницької белетристики «З японського дому»²⁰. Рецепція його творчості у міжвоєнний період була дуже неоднозначна. Гадаю, це було пов'язано не так із якістю його книг, як із його ідеологічними переконаннями та симпатіями. Серед різних ідеологічних «таборів», які на той час існували в Галичині, найвиразніше Левинський примикав до табору «лібералів», які гуртувались спершу навколо часопису «Нові шляхи» (саме там він оприлюднив свої перші твори), а згодом навколо часопису «Назустріч». Складно сказати, скільки ці симпатії мали від соціалізму і радянської філії, хоч такі переконання були популярні серед українських «парижан». Вважаю, що Левинському радше імпонували вільнодумство та космополітизм «Нових шляхів». Зрештою, його політичні погляди згодом еволюціонували настільки, що він став членом УНДО (Українського національно-демократичного об'єднання).

Багато хто з галичан, зокрема з інших ідеологічних таборів (християнського та націоналістичного), закидали Левинському політичну невизначеність та ухильність і бажання усім догодити. Дипломатична ухильність, мабуть, справді була йому притаманна, та навряд чи була пов'язана із бажанням комусь догодити, а походила радше від вдачі Левинського. Але, попри все, про його ідеологічні переконання можна дізнатися із нарису «В атмосфері духовного зближення (Вражіння з Давосу)»²¹, де автор із повною симпатією і розумінням описує погляди одного молодого француза:

Він відкидає конечність революції. До реформ і збереження миру (В. задекларований пацифіст) прямувати треба словесною пропагандою і конституційними засобами²².

А це мимохідь кинута фраза із вже згадуваного нарису «Дещо про зрозуміння Франції»:

На мою думку, збереження прав одиниці у майбутній колективістичній суспільності є одною з найскладніших і найяскравіших проблем суспільної науки, а без уважливого забезпечення цих прав одиниці, чей же неможливо уявити собі всяку духовну культуру²³.

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ У МОДЕРНОМУ ВИМІРІ

Іншими словами, переконаному індивідуалісту і пацифісту Левинському, мабуть, справді найближче було вільнодумство ліберального табору. Зрештою, як зауважив письменник у вже згаданому нарисі «В атмосфері духовного зближення», коли йшлося про політичні дискусії із французами:

А я?, – людина Сходу Європи, син народу, що всі свої надії зв'язав з революційним виявом волі, що всі свої сили організує для революції і що своїх синів посилає на розстріл зі згірдливою усмішкою того, що нічого не має, крім свого великого ідеалу, – чи доводиться говорити про свої погляди?²⁴.

Водночас, зближення з колом радянофільського часопису «Нові шляхи» і ліберального часопису «Назустріч» – це була певна політична декларація, тож творчість Левинського у його ідеологічних противників та опонентів апріорі викликала критику та неприйняття. Але, попри це, об'єктивно була настільки неординарною і оригінальною, що її мусили відзначати і шанувати навіть його опоненти.

Йшлося про справжню літературу високого рангу. Так, Ярослав Гординський у рецензії на роман «Тюнгуй» Олеся Досвітнього принагідно згадує східні мотиви подорожніх книг Софії Яблонської і Степана Левинського. Критик зауважує, що для Досвітнього Схід – то тільки декорація. Він бажає чогось іншого:

Це змагання до ширшого віддиху в українському романі. Це та туга за широким розмахом дії, що є одним із характеристичних моментів нинішнього українського мистецтва. Погляньте хоч би й на Галичину, і тут стрінете немов спеціялістів від Далекого Сходу: Левинського з його японцями, Яблонську серед китайців²⁵.

Сучасному читачеві видається трохи дивним і несправедливим оце дещо зневажливе «немов», адже йдеться про людей, які справді жили на Далекому Сході і знайомі з ним не тільки з туристичної екскурсії. Ще дивнішим виглядає згадка цих авторів у контексті розмови про «великий роман», адже ні Левинський, ні Яблонська романів не створили, і їхні подорожні репортажі на це не претендували. Але в одному суворий критик мав рацію: обидвом авторам

йшлося про щось більше, ніж подорожній репортаж. Обидвоє шукали «ширшого віддиху», може не в романі, але в українській літературі загалом. Їхні подорожні твори – це не просто репортажі. Це багатопланова, багатофокусна, багатозначна література. І, можливо, у певному сенсі розширення наративних горизонтів і географії теж давало можливість «зловити ширший віддих» вислову.

Як зізнався Левинський у вже згаданому інтерв'ю «Назустрічі», він повільно, старанно і терпляче шліфував свій стиль, мову, спосіб письма. Оповідь нагадує не так фільм, як калейдоскоп миттєвих фотографій. Враження відсутності динаміки: ніби низка фотоспалахів, у світлі яких завмирає і фіксується яскрава картинка. На ці спалахи накладається намагання автора вловити власні емоції і враження. Це те, про що свого часу Рудницький трохи незграбно писав, що Левинський «*робить психольогію*»²⁶.

Якщо у Яблонській тревелоги справляють трохи кінематографічне враження, то у Левинського вражає статичність. Читач наче потрапляє всередину майстерно зробленого фото, з ретельно обраним ракурсом, із професійно виставленими планами і світлотіннями.

Власне ця статичність викладу була причиною для критика з «Вістника» М. Барського констатувати, що подорожні оповіді Степана Левинського, попри багатство інформації та насиченість вражень, попри обсерваторський хист оповідача і вишуканість мови – для нього попросту нудні. До того ж, спосіб знайомства з новими місцями, обраний Левинським, – із огляданням архітектурних здобутків і відвідинами музеїв та культурних пам'яток із путівником – критик вважає надто шаблонним і типовим для пересічного туриста²⁷.

Гадаю, присуд Барського несправедливий і дещо некоректний. Хоча б тому, що для сина будівничого Івана Левинського цілком природним було зосереджуватися на архітектурі. Для нього це було справді цікаво і потрібно – навіть у пам'ять про батька. Не кажучи вже про те, що й сам Левинський мав тонке художнє чуття і засадниче розуміння естетики, а у його описах архітектурних деталей, силуеток екзотичних будівель відчувається невідомо цікавість до давніх художніх традицій.

Окрім того, видається, для нього навіть оте «шаблонне» покірне шанобливе ставлення до путівника – це певний спосіб відчарувати дійсність, побачити небанальне у банальному. І статичність його зображень – це не нудність, а вглиблення, вчування у цю дійсність. У

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ У МОДЕРНОМУ ВИМІРІ

подорожніх мемуарах Левинського нашаровуються різні смислові й емоційні пласти: аналіз культурної пам'яті (інформація з путівника – це стрункий каркас для такого аналізу і для подальших нашарувань); пласт власних вражень – водночас особистісний та дуже делікатний, бо особа оповідача залишається в тіні на тлі яскравого екзотичного, тонко і точно схопленого тла; пласт особливих інтелектуальних психоемоційних асоціацій.

Здається, найточніше неквапливі імпресіоністичні замальовки Левинського оцінив Рудницький, зауважуючи, що для автора ці записи – це фіксація того, що «затремтіло на його сітківці як перелетна, напівнезрозуміла картина...»²⁸, та що описи Левинського – це глибоке, оперте на фахову літературу дослідження психології чужого народу²⁹. Михайлові Рудницькому такий спосіб подорожування був дуже близький. Згадуються його роздуми про подорожі і про тугу за враженнями:

Хто починає розмовляти з чужинцями може мимохіть відкрити, що вони мають «психольогію» – зовсім окремий світ ідей, почувань, звичок, ріжних від наших. А коли раз почати стежити за типом чужої культури, тоді нелегко зупинитися на сумнівах: на підставі чого її оцінюємо? чим вона ріжна від нашої? Куди вона іде, завдяки яким силам тримається? Краще не питати³⁰.

Ще одним моментом, складним, а навіть трохи шокуючим для галицької публіки, були еротичні твори Левинського, зокрема його книга «З японського дому» (1934). Легка еротична белетристика, звична і популярна у Франції ще з часів Гі де Мопассана (Guy de Maupassant), у Галичині викликала більше неприйняття, ніж інтересу. За цю книгу автор отримав відзнаку Товариства письменників і журналістів імені Івана Франка (ТОПЖ). Проте більшість критиків зауважували «нахил до неприємного еротизму... Пансексуалізм проймає цілу книжку Левинського й відбирає їй усяку моральну вартість. Ця зараза небезпечна ще й тому, що подана у привабливій, тонкій формі»³¹.

Якщо критику Олександра Муха можна вважати не зовсім об'єктивною, адже він належав до опонентів галицьких лібералів, то оцінка Євгена-Юлія Пеленського була вільна від ідеологічних протистоянь. Критик писав:

Степан Левинський («З японського дому» 1933. «Схід і Захід» 1934)... покидає Мопасанівську легкість, щоб піти слідом Купріна – Арцибашева. Еротизм стає тут яскравий, заслоное все проче. Навіть розкинуті тут і там деякі побутові картини з життя японців, екзотичні, (хоч акція проходить у Парижі), губляться цілком³².

Із відстані часу можемо тільки констатувати, що «французька» еротика у творах Левинського для галицької публіки була такою ж екзотичною, як і мандри Далеким Сходом.

Творчість Левинського після Другої світової війни була вилучена з літературного життя і надовго забута. У сучасний літературний обіг її повернув Ґабор. Серія «Приватна колекція» видавництва «Піраміда», яку він упорядковує і редагує, представляє, серед іншого, багату і яскраву панораму літературного життя міжвоєнної Галичини. У цій панoramі виділяє імена особливі, творчість яких найбільше резонує з літературним слухом видавця і дослідника: Дарія Віконська, Софія Яблонська і Степан Левинський. Їхню творчість оприлюднює у кількох подачах, тож подовгає, специфічного формату томики з упізнаваним логотипом, висвітлюють різні аспекти їхньої творчості, містять скрупульозну біобібліографічну інформацію, щоб врешті по-своєму унікальні, одухотворені яскраві твори цих письменників, на довгий час вилучені з літературного процесу, повернулися у нього, зазвучали на повний голос, знайшли своїх читачів і дослідників.

Можна стверджувати, що літературна спадщина Левинського у цій видавничій серії упорядкована і оприлюднена з особливою пошаною, а навіть трепетом. Як писав видавець, постать Левинського зачарувала його, а своєрідний буддійський спокій його творів, на думку Ґабора, несуть добру енергію, позитивно впливають на читача, «підтримують і лікують душу»³³.

У серії «Приватна колекція» вийшли друком дві книги Левинського. Перша «Від Везувія до пісків Сахари. З японського дому. Схід і Захід»³⁴ – це передрук окремих видань, що виходили у міжвоєнний період у різних видавництвах. Це найбільш репрезентативне видання, яке максимально ефектно представляє спадщину Левинського сучасному читачеві. У короткій передмові Ґабор подає біографічну інформацію про автора, а також наводить зразки

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ У МОДЕРНОМУ ВИМІРІ

літературно-критичної рецепції цих творів, додаючи від себе короткий коментар, що «з віддалі часу зауваження рецензентів можуть видаватися надмірно критичними»³⁵.

Наступне видання – книга «Паризькі настрої. Старомодна сукня львівського ринку. Хвилини Японії і Китаю»³⁶. Ця книга – плід довголітніх бібліографічних розшуків і досліджень видавця. Тут уміщені публікації Левинського у пресі. Як пише видавець:

«Спонукою до цього стали також слова Ілька Борщака. Характеризуючи Степана Левинського як талановиту і симпатичну людину, Ілько Борщак зазначив, що «він за інших обставин міг би куди більше дати... Слова Ілька Борщака видалися мені щирою правдою, а водночас – страшенно обурили»³⁷. Тож амбіцією видавця було максимально представити доробок талановитого письменника.

Наповнення цього тому – переважно урбаністична есеїстика Левинського, присвячена Парижу і Львову. Надзвичайно цікаві імпресіоністичні психологічні медитації автора про львівські вулиці і львівський урбаністичний колорит, а насамперед про його сприйняття цього колориту. Публікувалися такі замальовки в часописі «Назустріч» у рубриці «Крапки над І». Як на мене, ці коротенькі замальовки та своєрідні етюди, наче зроблені простим олівцем, можливо, характеризують автора навіть глибше і точніше, ніж прецизійно доопрацьовані та відточені видання його окремих книг – вони видаються щиріші, емоційніші, особистіші, адже мова про два міста, які Левинський любив беззастережно, хоч кожне по-різному.

У цьому виданні представлена також максимально зібрана нечисленна літературно-критична рецепція творчості Левинського: рецензії Рудницького, Моха, Барського як представників різних ідеологічних «таборів» міжвоєнної Галичини. Як пише упорядник, він намагався розшукати також публікації Левинського в часописі «Український світ», який виходив у Харбіні. Головний видавець часопису Світ свідчив, що Левинський дописував до часопису. Проте наразі таких публікацій не віднайдено.

Можу тільки зауважити, що не врахованою, мабуть, залишилася лише рецензія анонімного польського критика на книгу «З японського дому», опублікована у часописі «Biuletyn Polsko-Ukraiński»³⁸,

де, попри похвалу тонкого стилю прози Левинського та обсерваційного хисту автора, міститься трохи зверхній висновок, що, виявляється, і серед українських письменників є одиниці, виховані на кращих європейських зразках, і які мають тісні контакти з європейським середовищем. Але, водночас, рецензія уважна і дуже прихильна.

З останніх публікацій творів Левинського у «Приватній колекції» можна назвати антологію «Пів чорної. Каварняні настрої Львова та українська богема доби “Молодої Музи” і “Дванадцятки”»³⁹, де зібрані тексти про богему міжвоєнного Львова і куди Габор включив уже згадуване есе Левинського «De La Paix», яке дуже виразно, хоч і саркастично, характеризує дух львівської кав'ярні і богеми міжвоєнного Львова. Іще одне видання – антологія «Магія Парижа»⁴⁰, де зібрані культурологічні есе про Париж західноукраїнських письменників, науковців та журналістів міжвоєнного періоду – міжвоєнний Париж очима українців. У виданні вміщено кілька урбаністичних етюдів Левинського про Париж.

Словом, Габор зробив все, щоб літературна спадщина Левинського повернулася в сучасний літературний дискурс. Ця спадщина наразі досліджена досить мало. Окрім розвідок-передмов самого Габора, можна назвати тільки кілька публікацій⁴¹. На сьогодні, мабуть, найдетальніший аналіз подорожніх текстів Степана Левинського здійснив Тимофій Гаврилів у дослідженні «Західноукраїнське подорожнє письменство першої половини ХХ століття: тенденції і семантика»⁴².

У періодиці та популярних інтернет-виданнях у відгуках на ревидані «тревелого» Яблонської та Левинського часом почали вживати термін «тревел-блогери» про їх авторів⁴³. Строго кажучи, з цим не можна повністю згодитися: сучасний тревел-блогінг все-таки передбачає інший стиль і спосіб нарації, високу інформаційну оперативність та тісний контакт із публікою. У міжвоєнний період про таке не йшлося взагалі. Однак обидва автори випереджали свій час, тож їхні твори, стиль письма, спосіб зображення цілком резонують із сучасними читацькими запитами.

¹ М. Барський, [Рецензія], *Вістник*, 1934, кн. 3, с. 231–232.

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ У МОДЕРНОМУ ВИМІРІ

- ² Цит. за: Н. Дудко, Яблонська і Левинський: вибух емоцій і буддистський спокій, *Ратуша*, 2018, 22–28 листопада, с. 15.
- ³ С. Левинський, *Назустріч*, 1934, чис. 2, с. 4.
- ⁴ О. Ворожбит, Від Везувія до пісків Сахари, Степан Левинський та його подорожні нариси про Африку та Азію міжвоєнного часу, *Тиждень*, 2023, 18 квітня. Доступ 2.05.2023. URL: <https://tyzhden.ua/vid-vezuvia-do-piskiv-sahary-stepan-levynskij-ta-joho-podorozhni-narysyp-ro-afryku-ta-aziiu-mizhvoiennoho-chasu/>
- ⁵ Лист М. Рудницького до С. Яблонської від 7 липня 1933 р. Див.: А. Беницький, Листи Михайла Рудницького до Софії Яблонської: метафори дійсності міжвоєнної Галичини, *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*, 2017, вип. 9, с. 519.
- ⁶ Н. Матлашенко, Левинський і Шептицький. Листування. Нові знахідки, *Місіонар*, 2020, № 11, с. 50–53.
- ⁷ О. Ворожбит, Від Везувія до пісків Сахари, Степан Левинський та його подорожні нариси про Африку та Азію міжвоєнного часу, *Тиждень*, 2023, 18 квітня. Доступ 2.05.2023. URL: <https://tyzhden.ua/vid-vezuvia-do-piskiv-sahary-stepan-levynskij-ta-joho-podorozhni-narysyp-ro-afryku-ta-aziiu-mizhvoiennoho-chasu/>
- ⁸ Див.: А. Беницький, Листи Михайла Рудницького до Софії Яблонської: метафори дійсності міжвоєнної Галичини, *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*, 2017, вип. 9, с. 519.
- ⁹ Лист від 6.III.1937 до Б. Ольхівського. *О. Ільїн, Борис Ольхівський – письменник-есеїст, співець та дослідник Полісся*. Пінск 2017, с. 29, (Палеская бібліятэчка часопіса «Гістарычная брама», вип. 1).
- ¹⁰ Товариство письменників і журналістів імені Івана Франка. Щороку впродовж 1934–1937 рр. призначало літературну нагороду найкращим, на думку журі конкурсу, художнім творам, написаним протягом року і оприлюдненим окремим виданням. Окрім фінансової винагороди, відзнака ТОПЖ сприяла популяризації творчості письменників. Лауреатами літературної нагороди ТОПЖ свого часу стали Б.-І. Антонич, Ірина Вільде, У. Самчук, Ю. Косач та ін.
- ¹¹ 15 хвилин зі Ст. Левинським, *Назустріч*, 1934, чис. 3, с. 2.
- ¹² С. Левинський, Дещо про зрозуміння Франції, *Діло*, 1930, 25 травня, с. 2; 27 травня, с. 2; 28 травня, с. 2; 29 травня, с. 2.
- ¹³ *Ibidem*. 25 травня, с. 2.
- ¹⁴ *Ibidem*. 29 травня, с. 2.
- ¹⁵ В. Панейко, Запах Парижа (Від власного кореспондента), *Діло*, 1928, 12 грудня, с. 2–3.

- ¹⁶ С. Левинський, Де що про зрозуміння Франції, *Діло*, 1930, 29 травня, с. 2.
- ¹⁷ Мова про галичан, які свого часу навчалися чи жили в Парижі, привезли в Україну паризький варіант розуміння культури і застосовували його до українських реалій – Михайла Рудницького, Святослава Гординського, учасників АНУМ (Асоціації незалежних українських митців).
- ¹⁸ С. Левинський, «De La Paix», *Назустріч*, 1934, чис. 21, с. 3.
- ¹⁹ С. Левинський, *Від Везувія до пісків Сагари*, Львів 1926, 86 с.; С. Левинський, *Схід і Захід*, Львів 1934, 114 с.
- ²⁰ С. Левинський, *З Японського дому*, Львів 1932, 158 с.
- ²¹ С. Левинський, В атмосфері духовного зближення (Вражіння з Давосу), *Діло*, 1929, 21 травня, с. 2; 23 травня, с. 2–3; 24 травня, с. 2–3.
- ²² *Ibidem*. 23 травня. с. 2.
- ²³ С. Левинський, Де що про зрозуміння Франції, *Діло*, 1930, 25 травня, с. 2; 27 травня, с. 2.
- ²⁴ С. Левинський, В атмосфері духовного зближення (Вражіння з Давосу), *Діло*, 1929, 23 травня, с. 2.
- ²⁵ Я. Гординський, На безпуттях до великого роману, *Назустріч*, 1935, чис. 3, с. 2.
- ²⁶ Ор. Ордан [М. Рудницький], Розрізані книжки, *Назустріч*, 1934, чис. 4, с. 5.
- ²⁷ М. Барський, [Рецензія], *Вістник*, 1934, кн. 3, с. 231–232.
- ²⁸ Ор. Ор. [М. Рудницький], 3 африканських вражіннь, *Світ*, 1925, чис. 14, с. 9–10.
- ²⁹ Ор. Ордан [М. Рудницький], Розрізані книжки, *Назустріч*, 1934, чис. 4, с. 5.
- ³⁰ М. Рудницький, Подорожі, *Назустріч*, 1937, чис. 19, с. 3–4.
- ³¹ Арамис [О. Мох], «Європа про Азію», *Нова Зоря*, 1932, 11 грудня, с. 6.
- ³² Є. Ю. Пеленський, *Сучасне західноукраїнське письменство: огляд за 1930–1935 рр.*, Львів 1935, с. 44–45.
- ³³ В. Габор, «Ця ніч безконечно довга...», *С. Левинський, Паризькі настройі: Старомодна сукня львівського ринку; Хвилини Японії і Китаю: оповідання, новели, есеї, подорожні нариси, спогади, рецензії, інтерв'ю, драма, переклади*, Львів 2020, с. 7.
- ³⁴ С. Левинський, *Від Везувія до пісків Сахари. З Японського дому. Схід і Захід*, Львів 2018, 212 с.
- ³⁵ В. Габор, Степан Левинський – письменник-мандрівник: життя між

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ У МОДЕРНОМУ ВИМІРІ

- Сходом і Заходом, С. Левинський, *Від Везувія до пісків Сахари, З японського дому, Схід і Захід*, Львів 2018, с. 7.
- ³⁶ С. Левинський, *Паризькі настрої: Старомодна сукня львівського ринку; Хвилини Японії і Китаю: оповідання, новели, есеї, подорожні нариси, спогади, рецензії, інтерв'ю, драма, переклади*, Львів 2020, 250 с.
- ³⁷ В. Габор, «Ця ніч безконечно довга...», С. Левинський, *Паризькі настрої: Старомодна сукня львівського ринку; Хвилини Японії і Китаю: оповідання, новели, есеї, подорожні нариси, спогади, рецензії, інтерв'ю, драма, переклади*, Львів 2020, с. 9.
- ³⁸ Х. 3 książki i 3 autorzy, *Biuletyn Polsko-Ukraiński*, 1933, № 4, s. 37–40.
- ³⁹ Пів чорної. Каварняні настрої Львова та українська богема доби «Молодої Музи» і «Дванадцятки», упоряд. В. Габор, Львів 2021, 220 с.
- ⁴⁰ *Магія Парижа: антологія*, упоряд. В. Габор, Львів 2022, 228 с.
- ⁴¹ І. Жиленко, Таємничий світ Далекого Сходу в нарисах Миколи Байкова і Степана Левинського, *Web of Scholar*, 2018, т. 5, вип. 1, с. 3–9; С. А. Розмариця, Г. І. Бокшань, Поетика збірки Степана Левинського «З японського дому», *Закарпатські філологічні студії*, Ужгород 2022, вип. 26, т. 2, с. 219–223; Р. Лах, Степан Левинський та його японознавчі студії, *XXII Сходознавчі читання А. Кримського. До 100-річчя Національної академії наук України: тези доповідей міжнародної наукової конференції (Київ, 22–23 червня 2018 р.)*, Київ 2018, с. 19–21.
- ⁴² Т. Гаврилів, Західноукраїнське подорожнє письменство першої половини ХХ століття: тенденції і семантика, Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини ХІХ - першої половини ХХ століття: кол. моногр., відп. ред. Т. Пастух, Львів 2020, с. 360–448.
- ⁴³ Є. Гулюк, Привезти до Львова Пекін і Сайгон. Степан Левинський – львівський тревел-блогер першої половини ХХ століття, *Фотографії старого Львова*. Доступ 2.05.2023. URL: <https://photo-lviv.in.ua/pryveztydo-lvova-pekini-sayhon-stepan-levynskyy-lvivskyy-trevel-blogger-pershoi-polovynykhkh-stolittia/>

